

STAZE KOJE IZMIČU UHODAMA

(Bojan Vasić: *Tomato*, edicija *Caché*, autorsko izdanje, Beograd, 2011)

Druga pesnička knjiga Bojana Vasića, *Tomato*, neosporno predstavlja izazov za tumače – njoj se ne može pristupiti uz podršku stereotipnih stavki o mladalačkim zbirkama pesama. Pred nama su složeni lirski tekstovi koji u polju savremene srpske poezije dobijaju simptomatičnu ulogu: oni su signal da se u okvirima najmlađe generacije pisaca mogu pojaviti pesničke knjige nezanemarljive zrelosti i respektabilnih estetskih rezultata, te da se otud savremena pesnička scena, zahvaljujući pojedinim ostvarenjima „novog talasa“, ukazuje kao poetički znatno bogatija i složenija.

Najpre, vredi na početku napomenuti da se Vasićev *Tomato* tek provizorno može kvalifikovati kao zbirka pesama – pre bi se moglo kazati da je posredi *knjiga poezije*, beočug tekstova vrlo raznolikih morfoloških okvira, pluralnih iskaznih registara i tonaliteta, iznenađujućih konfiguracija lirskog Ja. Međutim, pogrešno bi bilo vrednovati i tumačiti u skladu sa interpretativnim modalitetima pojedinih kritičara/ki mlađe generacije, po kojima su razbokorena leksika i odsustvo centralizujućeg jezgra iz kog se produkuju iskazi dovoljan pokazatelj estetske relevancije. Lišavajući tekstove usmeravajuće snage naslova, Vasić zaista oslobađa centrifugalne semantičke impulse, katkad nadovezujući metaforične sklopove u dosluhu sa nadrealističkim (a)logičnim imaginativima; ipak, iako i navedeni postupci, i posveta nadrealističkom književnom bloku sa početka knjige, mogu navesti naivnog čitaoca na misao da je *Tomato* prevashodno reaktuelizacija te donekle potisnute poetike, postojanije čitanje može pokazati da sredstva proizašla iz Bretonovog „šinjela“ prati i korektivni duh, precizno osmišljavanje metonimijskih/metaforičnih dodira, postupnost koja eksplozivnu razuđenost semantičkih polja prevodi u, ne manje složene, ali tananije profilisane slojeve značenja.

Kakve sadržaje zapravo posreduju naznačeni postupci? Već uvodna pesma u prozi otkriva specifičnu avanturu subjektiviteta: „Ja tada izroni iz razlikovanja (...) Sve metastazira u tom razlikovanju kretanja i mirovanja“, dok se u jednom od narednih poetsko-proznih segmenata, kao i u nizu mnogih drugih primera, može uočiti interferiranje citiranih inicijalnih redova i novih uvida: „I sâm sam tu, vozilo, sastavljen od površina, zauzet, uzbuđen udubljenjem, stalnom nestalnošću, neznatnim devijacijama (...) mogli bismo biti čisti poput kapi i samo vremenu imamo da zahvalimo na toj neravnoj fasadi, izbledelim laktovima, nabrekloj cigli, podrigivanju pukotina, spojnom blatu.“ U navedenim iskazima, funkcionalno izdvojenim među mnoštvom nadovezanih pesničkih slika, izvesno je da se subjektivitet obznanjuje u ambivalentnom vidu, *izranjanjem* iz razlikovanja, samoevidencijom svesti u okeanu postojanja u kom su distinkcije provizorne i kontingentne, ali i podsticajne za sopstvo koje nastoji da se kondenzuje spram okolnog sveta. Rast relevancije razlike

i ponavljanja pri mišljenju, aktivitet koji vodi „korenitom uništenju *identiteta* stvari i bića“, kako tvrdi Delez, neotklonjiva je tegoba lirskog Ja Vasićevog *Tomata* – prepoznavanjem subjektiviteta iza olujnog produkovanja slika, može se uočiti da povratak u nesvodivu dinamiku distinkcije i nivelacije bolno dvoji sopstvo, jer, sa druge strane, zadržavanje u sigurnim okvirima identiteta je istovremeno i garant svesti, ali i znak izloženosti subjekta pošasti ideologije.

Zaista, može se uočiti da rizomska mreža imaginativa neretko u „čvorištima“ metonimijskih/metaforičnih veza reflektuje aluzivni naboj, tj. prenosnici ka konotativnim implikacijama često su motivi, odlomci situacija, pojmovi koji se mogu dovesti u vezu sa interpelacionim procesom, ili, tananije, sa senkom ideologije koja, nenametljivo i zloslutno, predstavlja pozadinu putanje subjektiviteta: „Nema pravde na/ svetu samo duvan/ sa vanilom oblak/ reči kojim je trebalo/ dodirnuti nekog// nemam ime prazan/ kao kateter spomenika/ trećoj internacionali očaj/ vetra i mišići koji unutra/ miruju// nemam dlanove u/ prstima su mi/ sibir i ljsuke oraha sa/ tim pokušavam da/ uradim nešto“. Individua se neretko ukazuje kao fluktuacija provizornih stanja, disparatnih (samo)postavljanja pod okriljem nadređujućih sila, sporadično prihvatajući iluziju sopstvene generativne snage: „Gotovo da sam istina, tada. svetlost koja istrajava, definiše mrak. maketa aviona. drven, nepostojan na vetru, višegaon, dinamičan. stanište rotora. amorfnost pre zgrušnjanja“. I inkorporirani otisci štampanih odlomaka tekstova drugih autora, osvedočeno avangardno sredstvo, podržani ironičnim, prividno indiferentnim tragovima olovke, odaju privid umanjenja njihove (ideološke) relevancije i potencijalnu emancipaciju subjekta; međutim, opisani postupak odiše višesmislenošću – javna upotreba uma, data u rasponu od valedora prosvetiteljskih i socijalističkih ideja, do tabloidne pompeznosti i učešća u međunarodnim institucijama, može se ukazati i u svetlu nemoći subjekta, pojačane precrtavanjem i mrljama, dok, sa druge strane, izdvojeni ideološki modaliteti odišu izvesnom patinom i melanholičnom svešću o ograničenom dometu.

Nije neopravdano konstatovati i da su velom melanholije zaodenua i mnogobrojna nestalna, lutajuća polazišta konstatacija i imaginativa, obznanjena u horizontu iskustva interpelacije; ipak, povratak na sam početak čini intrigantnijim jezgro koje produkuje slike/iskaze, budući da je naznačeno da sadržaje posreduju „Mogući glasovi: Antonen Aragon/ Vegetacija (Flora)/ Tom/ Materica/ Dečak/ Hana/ Martin/ Ugljenisano telo/ Petar/ Drugo“. Izvesno je da, usled toga, gotovo svaka pesma *Tomata* dobija opalizacijske efekte – višestruke, polimorfne opcije subjektiviteta, ojačane i prozopopejskim mogućnostima, demarkirane osvedočenom nesvodivošću *glasa*, učestvuju u nadograđivanju semantičkog potencijala tekstova koji odražavaju vijugave putanje između (ne)vidljivih, ideološki funkcionalnih označitelja. Time se zapravo reflektuje jedna od ključnih osobenosti Vasićeve poezije: dok tematski plan donosi varijacije susreta privatnog i javnog, intimnog i ideološkog, odražavajući vrlo raznovrsne posledice takvih okolnosti po subjektivitet, neretko, dakle, pokazujući gubitke po individuum, dotle samosvest koju emaniraju postupci *Tomata* mapira „staze“ u polju aktuelne književne scene, svedočeći o iskustvu izmicanja zamkama podobnih poetičko-ideoloških modela, oprobanih pesničkih praksi, prihvatanja „uloge“ mladog, još uvek nedoraslog poete koji pristaje na ustaljene procese legitimizacije od natkodirajućih instanci. Stoga je *Tomato* ostvarenje koje vraća nadu u duh invencije

i poetičke nezavisnosti, u vreme kada ideološka polarizacija i okoštali poetički modeli dominiraju književnom scenom.

Za Vasićevu poeziju je specifičan i postupak uvođenja lirskog junaka, Martina, koji se sporadično pojavljuje inicirajući raznovrsne asocijacije, od mogućnosti da u njemu prepoznamo siluetu autora filozofskog dela *Sein und Zeit*, do funkcionalnog sredstva u nadigravanju označitelja, prihvatljivih pri artikulaciji pozicije lirskog Ja, ili pak implementiranih iz ideološki nadređenih instanci: „Naivno sam mislio da/ se pisanjem reči martin,/ partija šaha otvaraju vrata ka/ drugom sazrevaju oči// i bio sam u pravu“. Kao da se prividom približavanja autorskog i lirskog Ja, u završnici zbirke, vidljivijom čini težnja da se pesničkom praksom subjekt nadmeće sa ideološkim „mašinama“, nošen ambivalentnim, ali delotvornim spojem naivnosti i deziluzionizma, dodirima lirizma i donekle rezigniranog angažmana, pretočenim u semantičke „staze“ koje izmiču unapred zadatim interpretativnim modelima.

Zaista, samo odlaganje zatvaranja semantičkih planova, okončavanja značenjskih „putanja“, oslonjeno na imaginativno-varijabilnu pesničku snagu, može se ispostaviti kao subverzivniji vid lirike od transparentno angažovanog pesništva. Iza centrifugalno-meandrirajućih stihova prosijava emotivnost prožeta ambivalencijama, teretom želje, samoironišućim patosom, nenametljivo se obznanjujući kao fon na kom se konstituiše privatnost, ali i kao katalizator odgovora interpelacionom pozivu. Poput tomata pod plastenikom, nenaglašenog simboličkog oslonca u pojedinim pesmama, „unutrašnji“ svet se ukazuje u vidu moguće (samo)izolovanosti, ali i kao mesto proizvodnje (robe, kada je tomatu posredi, odnosno subjektivnosti, kada je reč o individui). Vasićeva knjiga poezije otud posreduje nesvakidašnji senzibilitet na savremenoj pesničkoj sceni, nezavisno od generacijskog određenja, svedočeći o retko talentovanom, novopristižućem pesničkom glasu, odlučnom u mimoilaženju unapred pripremljenih poetičkih i ideoloških obrazaca.